Sjekkliste for egenrevisjon

1 GENERELLE KRAV TIL GÅRDEN

© Stiftelsen Norsk Mat
Versjon 2026.9d

Spørsmål som krever dokumentasjon vises med symbolet

1.1 OVERSIKT OVER DOKUMENTASJON, ANALYSERESULTATER OG SERTIFSERINGER.

1.1.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du oversikt over alle driftsmidler du har kjøpt, og alle produkter du har solgt?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Kunne dokumentere hvem du kjøper fra (ett ledd tilbake)
- Kunne dokumentere hvem du selger til (ett ledd frem)

Dokumentasjonen skal som minimum inneholde:

Ved kjøp av driftsmidler

- leverandør
- kjøpsdato
- produkt/driftsmiddel
- mengde
- parti-, batch- eller leveranseidentifikasjon når dette finnes

Ved bruk av driftsmidler

- dato for bruk
- hvilket skifte, kultur, dyregruppe eller produksjon driftsmiddelet er brukt i
- mengde eller omfang der dette er relevant for sporbarhet

Ved salg av produkter

- mottaker/kunde
- leveringsdato
- produkt
- mengde
- parti-, batch- eller leveranseidentifikasjon når dette finnes

Ved direktesalg

- produktet skal være identifisert slik at det kan kobles til produksjons-, høste- eller pakkedato og eventuelt berørt parti.

Bruk av regnskapet som grunnlag for sporingen:
Hvis du bruker regnskapet med bilag til å spore kjøp og salg, må regnskapet være lett tilgjengelig.

Hvorfor er det viktig å kunne spore det du kjøper og selger?
Sporingsopplysningene skal særlig bidra til å:

- sikre rask og målrettet tilbaketrekking av fôr- og matvarer som ikke er trygge
- gi grunnlag for målrettet og nøyaktig informasjon til forbrukerne om maten
- sette tilsynsmyndigheten i stand til å vurdere og eventuelt håndtere risikoer som produsentene ikke kan håndtere på egen hånd.
- For å kunne dokumentere at alle økonomiske transaksjoner skjer i tråd med god forretningsskikk.

Du må kunne vise til at alle forretningsmessige og kommersielle transaksjoner utføres på en åpen, sporbar og nøyaktig måte.

- Det skal være en klar forpliktelse til nulltoleranse for bestikkelser, korrupsjon utpressing og underslag i din virksomhet. Dette er viktig for de som kjøper varene dine, samt tilliten hele veien frem til forbruker. Regnskapet hjelper deg med å vise dette.

Sporing av dyr
Krav til sporing av dyr er omtalt i sjekklistene for de ulike dyreartene.

§ Krav

Bokføringsloven	Lovkrav
Matlovsforskriften	Lovkrav
Straffeloven	Lovkrav
Åpenhetsloven	Lovkrav

1.1.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du en plan for hvordan du skal håndtere og eventuelt tilbakekalle helseskadelige produkter, samt varsle Mattilsynet og varemottaker?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Ha en plan for hvordan du skal tilbakekalle helseskadelige produkter.
- Umiddelbart varsle Mattilsynet og varemottakerne dine dersom du har grunn til å mistenke at du har solgt helseskadelige produkter.
- Umiddelbart stanse omsetning av produktet/produktene dine.

Hvorfor er dette viktig?
Rask varsling, tilbakekalling og stans i omsetning av helseskadelige produkter er viktig for å forebygge og redusere omfanget av eventuelle skadevirkninger.

Eksempler:

- Antibiotika
- Mistanke om salmonella.

§ Krav

Matloven	Lovkrav

1.1.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ført skifteregistrering som dokumenterer gjennomførte tiltak og bruk av innsatsfaktorer?

For å sikre sporbarhet i planteproduksjonen skal du føre skifteregistrering for hvert areal eller skifte.

For å oppfylle kravet må du:

- føre skifteregistrering per areal eller skifte
- registrere gjennomførte tiltak og bruk av innsatsfaktorer
- registrere bruk av frø, såvarer, settevarer eller annet plantemateriale
- dokumentere art, sort og partinummer for innkjøpt såvare der dette er relevant
- dokumentere art og sort ved bruk av egen såvare
- registrere hvilket skifte såvaren eller plantematerialet er brukt på for å sikre sporbarhet
- kunne legge fram dokumentasjonen ved revisjon eller annen kontroll

Dokumentasjon på innkjøpt såvare kan for eksempel være:

- pakkseddel
- faktura eller annet regnskapsbilag
- etikett fra sekk eller emballasje
- bilde av etikett eller annen tilsvarende dokumentasjon

God sporbarhet er viktig ved reklamasjoner, tilbakekalling av produkter og for å kunne dokumentere hvilke innsatsfaktorer som er brukt på det enkelte skiftet.

§ Krav

Forskrift om såvarer	Lovkrav

1.1.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Arkiverer du analyseresultater, vedtak og tilbakemeldinger fra varemottaker og myndigheter?

For å oppfylle dette kravet må du

- Ta vare på, og enkelt kunne finne frem til, alle typer analyser, vedtak og tilbakemeldinger knyttet til din produksjon og vareflyt.
- Eksempelvis fôrprøver, vannprøver, vedtak om meldepliktige skadegjørere, etc.
- Kunne vise frem aktuell dokumentasjon til myndigheter og KSL-revisor ved forespørsel.

Dokumentasjon det er viktig å ta vare på er:

- vedtaksbrev og rapporter fra Mattilsynet
- resultater av analyser som gjelder mattrygghet eller kvalitet
- vedtak knyttet til funn av meldepliktige skadegjørere
- analyseresultater fra laboratorier
- eventuelle obduksjonsrapporter fra veterinær
- sykdomsregistreringer fra slakteriet

Hvorfor er dette viktig?
Dette er viktig for å dokumentere kommunikasjon, hvilke registreringer som er gjort, prøver som er tatt, og hvilke resultater du har fått.

Kontroll på dokumentasjon vil gjøre det lettere for deg dersom myndigheter eller varemottaker kontakter deg i forbindelse med sporing av eksempelvis smittsom dyresykdom eller kvalitetsfeil knyttet til din produksjon.

§ Krav

Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjører	Lovkrav
Forskrift om plantehelse	Lovkrav
Forskrift om næringsmiddelhygiene	Lovkrav

1.1.5 Er utstyr som krever det, kontrollert og sertifisert i tråd med forskrifter?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- Sørge for sakkyndig kontroll av arbeidsutstyr der dette er et krav.

Dette gjelder blant annet (listen er ikke uttømmende):

- silotalje (eller annet løfteredskap)
- truck
- masseforflytningsmaskin (minilaster o.l.) med større effekt enn 15 kW (20,4 hk)
- løfte- og stablevogner
- kran for løft av storsekk på såmaskin

Skinnegående fôringsvogner regnes ikke som trallebaner, så det kreves ikke sakkyndig kontroll av disse, men de skal følges opp med dokumentert periodisk kontroll.

Oversikt over sertifiseringsorganer for utstyr finner du på **sert555.no**.

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Kontroll utført av sertifisert virksomhet	Informasjon
Samarbeids Gruppen for Sertifiseringsorganer.	Informasjon

1.2 GJØDSLINGSPLAN OG JORDPRØVER

1.2.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du representative jordprøver som grunnlag for gjødslingsplanen (ikke eldre enn 8 år)?

For å oppfylle dette kravet må du:
• Ha representative jordprøver som grunnlag for gjødslingsplanen, og disse prøvene skal ikke være eldre enn 8 år.

Utfyllende informasjon:
Representative jordprøver skal tas med jevne mellomrom, normalt hvert 4.–8. år, slik at gjødslingsplanen bygger på oppdaterte og faglig korrekte data om næringsinnholdet i jorda. Prøvene skal analyseres ved et laboratorium som har bestått ringtest for jordanalyser, noe som sikrer at analysene holder nødvendig kvalitet og nøyaktighet.

Dersom du leier jord, skal du kunne legge fram representative jordprøver senest det andre året i leieforholdet, eller det andre året på rad ved ettårige leiekontrakter. Dette sikrer at også leid areal inngår i gjødslingsplanen med et faglig riktig grunnlag.

Representative prøver innebærer at:
• Prøvene tas på en måte som gir et riktig bilde av næringsforholdene i jorda
• Prøver tas fra alle relevante skifter
• Prøvetaking gjennomføres i tråd med anbefalt metodikk (dybde, tidspunkt, antall delprøver)

Oppdaterte jordprøver er avgjørende for at gjødslingsplanen skal være korrekt og tilpasset både kultur, avlingsnivå og miljøhensyn.

§ Krav

Forskrift om gjødselplanlegging	Lovkrav
Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

1.2.2

Har du en oppdatert gjødslingsplan (før inneværende vekstsesong) med kartskisse/skiftekart, basert på vekst og representative jordprøver?

Alle som disponerer og gjødsler mer enn 25 dekar per år, skal ha gjødslingsplan. Dyrker du potet eller grønnsaker som gjødsles med mer fosfor enn de generelle grensene, må du ha gjødslingsplan dersom arealet er større enn 5 dekar.

For å oppfylle dette kravet må du:
• Ha en oppdatert gjødslingsplan før hver vekstsesong.

Informasjon:
Du skal ha en oppdatert gjødslingsplan klar før vekstsesongen starter. Planen skal omfatte alle arealer (skifter) du disponerer og inneholde et kart som viser skifteinndelingen.

For hvert skifte skal gjødslingsplanen inneholde:

- skiftets størrelse i dekar
- representative jordprøver
- jordprøvene skal som hovedregel ikke være eldre enn 8 år
- ikke eldre enn 4 år dersom du dyrker fosforkrevende vekster eller fører fosforbalanse
- ikke eldre enn 2 år ved bruk av avløpsslam
- •Forgrøde
- • vekst som skal dyrkes i inneværende år
- • forventet avlingsnivå per dekar
- • beregnet gjødslingsbehov for nitrogen og fosfor per dekar
- • gjødseltype som skal brukes
- • planlagt tilførsel av nitrogen og fosfor per dekar (oppgitt i kg)

Gjødslingsplanen skal brukes som grunnlag for gjødsling gjennom sesongen. Du skal kunne dokumentere gjennomført gjødsling gjennom gjødseljournal eller annen tilsvarende dokumentasjon.

Dokumentasjonen skal vise:

- hvilket skifte som er gjødslet
- type gjødsel som er brukt
- mengde gjødsel som er brukt
- eventuelle vesentlige avvik fra gjødslingsplanen og årsaken til disse

Det skal være samsvar mellom planlagt og faktisk gjødsling, eller avvik skal kunne forklares og dokumenteres.
Dersom det skjer endringer i drift, areal, vekstvalg eller gjødslingsbehov som påvirker grunnlaget for planen, skal planen oppdateres eller suppleres.

Ved enkel eller ekstensiv drift, eller ved flerårige kulturer uten endringer i skifte, kan samme gjødslingsplan brukes over flere år dersom gjødslingsbehovet varierer lite. Det er foretaket som har ansvar for å vurdere om planen fortsatt er gyldig og tilstrekkelig oppdatert.

§ Krav

Forskrift om gjødslingsplanlegging	Lovkrav
Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav
Veileder til gjødselbrukforskriften fra Landbruksdirektoratet	Informasjon

1.2.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ført gjødseljournal for inneværende vekstsesong, slik at det går fram hvor det er gjødslet, når det er gjødslet, og hvilken type og mengde gjødsel som er brukt per skifte?

For å oppfylle kravet må du:
• føre gjødseljournal fortløpende for inneværende vekstsesong
• registrere hvor og når det er gjødslet
• registrere type og mengde gjødsel som er brukt
• kunne dokumentere hvor mye nitrogen og fosfor som er tilført hvert areal
• kunne dokumentere samlet tilført mengde totalnitrogen og totalfosfor

Informasjon:
Alle som bruker gjødselvarer, skal føre gjødseljournal. Journalen skal kunne legges fram ved kontroll senest 1. november det året gjødslingen er gjennomført. Gjødslingsplan og gjødseljournal skal oppbevares og kunne vises ved kontroll i minst 5 år.

Ved krav til utvidet gjødseljournal:
Bruker du gjødsel med begrensninger på grunn av tungmetallinnhold (for eksempel enkelte organiske gjødselvarer eller avløpsslambasert gjødsel), må du føre en utvidet gjødseljournal.
Journalen skal vise:
• gårds og bruksnummer på eiendommen der gjødselen er brukt
• bruksstedet
• produktkategorien
• tungmetallbegrensningen for gjødselvaren
• hvor mye som er brukt per dekar
• spredetidspunktet

Ved bruk av avløpsslambasert gjødsel skal du i tillegg dokumentere hvem du har mottatt gjødselen fra, produktnavn, mottatt mengde, mottaksdato og hvilke arealer som er brukt.
Opplysningene skal lagres og kunne vises ved kontroll i minst 10 år.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv (Gjødselbrukforskriften)	Lovkrav
Forskrift om gjødselsplanlegging	Lovkrav
Veileder til gjødselbrukforskriften	Informasjon

1.3 LAGRING OG BRUK AV HUSDYRGJØDSEL

1.3.1 Er husdyrgjødsla kun spredt på dyrket jord eller på innmarksbeite som kommunen har godkjent som spredeareal?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle kravet skal husdyrgjødsel bare spres på godkjent spredeareal.

- Spredeareal er fulldyrket jord og eventuelt innmarksbeite som er godkjent av kommunen.
- Utmark kan ikke brukes som spredeareal.
- Du må disponere tilstrekkelig spredeareal i forhold til mengden husdyrgjødsel du har. Dersom du ikke har nok spredeareal selv, må du ha en plan for håndtering av gjødsla gjennom levering til andre gårdsbruk.

Ved bruk av leid areal eller samarbeid om spredning er det ikke lenger et generelt krav om skriftlig 5-års avtale, men du må kunne dokumentere at arealet faktisk disponeres som spredeareal.

I de områdene som er definert som sårbare områder etter EUs nitratdirektivet fordi, kan du spre maksimalt 17 kg totalnitrogen per dekar per år fra husdyrgjødsel. Dette er for å ta vare på og forbedre forholdene for livet i innsjøer, elver, bekker og sjø. I dag gjelder dette områder med avrenning til Glommavassdraget (inkludert Gudbrandsdalslågen og Vorma), Haldenvassdraget og andre områder med avrenning til Oslofjorden mellom svenskegrensen og Strømtangen fyr ved Fredrikstad, samt til Indre Oslofjord (innenfor Drøbaksundet).

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv.	Lovkrav

1.3.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har husdyrgjødsel som er brukt på foretakets arealer kun blitt spredt på snø- og frostfri mark og innenfor gjeldende spredetidsfrister (sjekk fylkesvise frister)?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Spre husdyrgjødsel kun i tillatt periode og i tråd med fristene som gjelder for ditt fylke eller område.
- Unngå spredning av husdyrgjødsel i perioden det ikke er tillatt i din kommune
- Ikke spre husdyrgjødsel på snødekket eller frossen mark.
- Sørge for at spredning skjer i vekstsesongen, helst om våren, slik at næringsstoffene utnyttes av planteveksten.

Tidsfrister for spredning (hovedregler):

- Områder som drenerer til kyststrekningen fra svenskegrensen til fylkesgrensen mot Agder:
- Tillatt periode: 1. mars–1. september
- Det skal samme år høstes eller etableres plantevekst etter siste spredning.
- Ved etablering av høstkorn eller andre vekster som gir plantevekst før innvintring, er spredning tillatt frem til 15. september.
- Kommunene Stavanger, Sola, Randaberg, Sandnes, Gjesdal, Klepp og Hå (Rogaland):
- Tillatt periode: 1. mars–1. september
- Det skal samme år høstes eller etableres plantevekst etter siste spredning.
- Troms og Finnmark:
- Tillatt periode: 1. mars–1. november, i kombinasjon med nedmolding.
- Spredning uten nedmolding på eng og annen grøde skal skje senest 1. september, og det skal samme år høstes etter spredningen.
- Resten av landet:
- Tillatt periode: 1. mars–15. september
- Det skal samme år høstes eller etableres plantevekst etter siste spredning.
- Silopressaft kan spres frem til og med 15. september.

Spredning av organiske gjødselvarer er ikke tillatt på snødekket eller frossen mark.

Kravet er forankret i **forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav**, og skal bidra til å redusere avrenning og forurensning samt sikre god utnyttelse av næringsstoffene i jordbruket.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav
Overgangsregler ny gjødselforskrift	Informasjon

1.3.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner som sikrer at husdyrgjødsel som spres på åpen åker, moldes ned innen 18 timer?

For å oppfylle dette kravet må du ha rutiner som sikrer at husdyrgjødsel som spres på åpen åker, moldes ned straks og senest innen 18 timer. Dersom du ikke sprer husdyrgjødsel på åpen åker, er kravet ikke relevant. Kravet er forankret i gjødselvareforskriften.

Hvorfor er dette viktig?
Rask nedmolding reduserer luktulemper og partikkelspredning, særlig i områder nær boliger, og forhindrer tap av næringsstoffer."

§ Krav

Forskrift om gjødselvarer	Lovkrav

1.3.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Er spredning av husdyrgjødsel på innmarksbeite gjennomført i tråd med regelverket?

For å oppfylle kravet må du:
Ha kommunal godkjenning for innmarksbeitet
Spre husdyrgjødsel kun innenfor tillatt periode
Spre på frostfri jord
Kun spre på innmarksbeite eller fulldyrket jord
Ikke spre gjødsel på utmark
Følge gjeldende regler for gjødseltype og eventuell nedmolding
Ta hensyn til naturverdier der kommunen har satt vilkår eller avslag

Veiledning / informasjon
•Spredning av husdyrgjødsel på innmarksbeite krever godkjenning fra kommunen før tiltaket gjennomføres.
•Husdyrgjødsel kan normalt spres i perioden 15. februar–1. september. Spredning etter dette krever nedmolding og må skje innen fastsatte frister.
•Spredning skal skje på frostfri jord og under forhold som reduserer risiko for avrenning.
•Utmark kan ikke gjødsles, uavhengig av gjødseltype.
•Kommunen kan avslå søknader av hensyn til naturmangfold, for eksempel på slåttemark eller naturbeitemark.
•Det gjelder en midlertidig overgangsregel for mineralgjødsel frem til 2028.

§ Krav

Rundskriv 2025/37	Informasjon

1.3.5

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner som sikrer at gjødsellageret kontrolleres minst én gang i løpet av 12 måneder?

For å oppfylle dette kravet må du:

- kontrollere gjødsellageret minst én gang i løpet av 12 måneder
- kontrollere at gjødsellageret er tett og uten lekkasjer eller andre forhold som kan føre til forurensning
- oppfylle særskilte krav som gjelder for den typen gjødselanlegg du har
- kunne dokumentere at kontrollen er gjennomført

Dokumentasjon
Dokumentasjon kan være sjekkliste, notat, kontrollrapport, bilder eller annen tilsvarende dokumentasjon som viser:

- dato for kontroll
- hva som er kontrollert
- eventuelle avvik eller skader som er avdekket
- eventuelle tiltak som er gjennomført

Særskilte krav

- Lager for flytende gjødsel skal ha tette konstruksjoner i gulv, vegger og porter.
- Landkummer skal ha tak eller flytende dekke.
- Gjødseldammer skal ha tett bunn.
- Gjødselsgroper for sau mv. skal ha tett bunn, tette sider og tett port.
- Nye og større anlegg for svine- og fjørfehold skal bruke innredningssystemer som reduserer ammoniakkutslipp.
- Fast strøblandet gjødsel med flytende overskudd (under 25 % tørrstoff) skal lagres på tett bunnplate med tette kanter. Bunnplaten skal ha fall mot sluk og tett oppsamlingskum for sigevann.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.3.6

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du tilstrekkelig lagringskapasitet til å lagre husdyrgjødsel fram til det er tillatt å spre den?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Ha en lagringskapasitet på minimum 8 måneder.

Dette er forankret i gjødselbrukforskriften.

Informasjon

- Lagringskapasiteten skal være slik at gjødsla kan lagres fram til spredning er tillatt.
- Lageret må være tett og utformet slik at det ikke er fare for lekkasje, forurensning eller overløp.
- Ved planlegging av kapasitet skal du ta hensyn til at spredning av husdyrgjødsel i hovedsak skal skje i vekstsesongen.
- Dersom produksjonen øker eller drifta endres, må lagringskapasiteten vurderes på nytt.
- Når du planlegger kapasiteten på gjødsellageret, må du ta hensyn til at husdyrgjødsel så langt det er mulig skal spres i vekstsesongen – i perioden fra vårønnstart til 1. september. Kommunen kan bestemme at det ikke er tillatt å spre husdyrgjødsel med nedmolding eller nedfelling i hele eller deler av perioden fra 2. september til 1. november.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.3.7

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner som sikrer at husdyrgjødsel som lagres på bakken, alltid skjermes mot overflatevann og plasseres slik at avrenning hindres?

FOR Å OPPFYLLE KRAVET MÅ DU:

- sørge for at gjødsel som lagres på bakken er skjermet mot overflatevann
- plassere gjødselen slik at avrenning til vannforekomster ikke kan forekomme ved normal nedbør
- unngå lagring på flomutsatte områder
- sørge for at gjødselen kan fjernes fra lagringsplassen uten fare for forurensning

INFORMASJON

Tørr gjødsel med mer enn 25 % tørrstoff, som for eksempel heste- og fjørfegjødsel, kan lagres direkte på bakken.

Lagringsplassen bør:

- ligge slik at overflatevann ikke renner inn i gjødselhaugen
- ha god avstand til bekker, elver, grøfter, dammer og andre vannforekomster
- ikke ligge i søkk, forsenkninger eller områder som jevnlig oversvømmes
- ha fast og stabil grunn som gjør det mulig å fjerne gjødselen uten fare for forurensning

Gjødselen skal plasseres på et egnet sted der den senere kan fjernes.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.3.8

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner som sikrer at gjødsel fra luftegårder og utendørs talle samles opp regelmessig, minst én gang i året?

For å oppfylle dette kravet må du ha rutiner som sikrer at gjødsel fra luftegårder og utendørs talle fjernes regelmessig, minst én gang årlig. Du må sørge for at oppsamlet gjødsel enten spres eller lagres på en tilfredsstillende måte, og at væskeoverskudd samles opp og lagres dersom det kan medføre miljøskade.

Informasjon:
Luftegårder og utendørs talle må være innrettet slik at gjødsel kan fjernes enkelt fra fôringsplasser, hvileplasser og eventuelle trafikkarealer mellom disse.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.4 BRUK AV AVLØPSSLAM, KOMPOST, BIOREST ELLER ANNEN ORGANISK GJØDSEL

1.4.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutine for å følge gjeldende regelverk og bruksbegrensningene for avløpsslam, kompost, biorest og annen organisk gjødsel?

For å oppfylle dette kravet må du ha rutiner som sikrer at bruksbegrensningene for organisk gjødsel følges. Kravene varierer med type produkt.

Slam
• Følg bruksbegrensningene i varedeklarasjonen.
• Spre i samsvar med sprederestriksjoner og molde ned senest innen 18 timer.
• Før protokoll (mengde, dato, spredeområde, dato for høsting/slipp av dyr) og oppbevar den i minst 4 år.

Begrensninger:
• Ikke bruk slam på arealer med grønnsaker, poteter, bær eller frukt. Disse kulturene kan først dyrkes/høstes tre år etter spredning.
• Slam skal ikke spres på eng, i gartnerier, på snødekt eller frossen mark, og ikke i perioden 2. november–14. februar.

Kjøttbeinmel og andre bearbeidede animalske proteiner
• Oppbevar slik at dyr ikke får tilgang.
• Ikke spre på eng.
• Før protokoll (mengde, dato, spredeområde, dato for høsting/slipp av dyr) og oppbevar i minst 2 år.

21-dagersregelen:
Arealer som bruker organisk gjødsel eller jordforbedringsmidler med animalske biprodukter kan ikke brukes til beite eller høstes til fôr før det har gått minst 21 dager etter spredning.

Unntak: Husdyrgjødsel omfattes ikke.

Generelle krav for organisk gjødsel
• Mengde og bruksområde er regulert for å redusere smitterisiko.
• Produkter med organisk avfall (f.eks. næringsmiddelavfall, planterester, slakteriavfall, fiskeavfall) skal være registrert hos Mattilsynet.
• Følg varedeklarasjon eller følgedokumenter for riktig bruk, lagring og håndtering."

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav
Forskrift om produksjon, omsetning og import av gjødselvarer av organisk opphav og visse uorganiske gjødselvarer (gjødselvareforskriften)	Lovkrav
Forskrift om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (animaliebiproduktforskriften)	Lovkrav

1.4.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner som sikrer at kommunen varsles før avløpsslam brukes på gården?

For å oppfylle dette kravet må du:
ha rutiner som sikrer at kommunen varsles senest to uker før avløpsslam brukes på gården.

Informasjon:
Meldingen skal inneholde en vurdering av forhold som kan påvirke agronomi, miljø, sikkerhet, helse og hygiene ved bruken av slam."

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.5 LAGRING OG BRUK AV PLANTEVERNMIDLER

1.5.1 Kan du dokumentere at plantevernmidler kun er brukt av personell med gyldig autorisasjon?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- Sørge for at plantevernmidler kun kan brukes av personer som har autorisasjon. Å bruke plantevernmidler omfatter i denne sammenhengen både å blande slike midler og å spre eller påføre dem.

Dette er forankret i forskrift om plantevernmidler.

Informasjon
Autorisasjonen er gyldig i ti år fra man avlegger prøve. Dersom det er andre enn du selv som har utført sprøytinga, skal du føre personens navn inn i plantevernjournalen, sammen med en kopi av hans eller hennes autorisasjonsbevis.

Autorisasjonskravet gjelder ikke for preparater som er godkjent for bruk i hobbyhager og på stueplanter.

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet - Veileder til forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet - Autorisasjonsbevis for plantevernmidler	Lovkrav

1.5.2

Kan du dokumentere at plantevernmidlene er brukt i samsvar med godkjent etikett?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

FOR Å OPPFYLLE DETTE KRAVET MÅ DU:

- bruke plantevernmidler i samsvar med godkjent etikett
- følge godkjent bruksområde, dosering, konsentrasjon og øvrige vilkår på etiketten
- være kjent med og følge avviklingsreglene for plantevernmidler som ikke lenger er godkjent
- kunne dokumentere bruken av plantevernmidlene

DOKUMENTASJON

Dokumentasjonen skal gi grunnlag for å vurdere om plantevernmidlene er brukt i samsvar med godkjent etikett.
Dette kan dokumenteres gjennom plantevernjournal eller annen tilsvarende dokumentasjon som viser:

- preparat som er brukt
- kultur eller bruksområde
- dose eller konsentrasjon
- behandlingsdato

INFORMASJON

Hvis et plantevernmiddel mister godkjenningen sin, kan det brukes og oppbevares i inntil 18 måneder dersom ikke Mattilsynet fastsetter annet. Avviklingsreglene for preparater som ikke lenger er godkjent, og for preparater med gamle etiketter, skal følges. Oppdatert oversikt over godkjente produkter finnes hos Mattilsynet.

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet plantevernmidler- Godkjente produkter og virksomheter	Lovkrav

1.5.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Kan du dokumentere at spredeutstyret tilpasses, rengjøres og vedlikeholdes slik at det ikke er fare for forurensning av vann, og har du rutiner som sikrer dette fremover?

For å oppfylle dette kravet må du:
Kunne dokumentere, og ha rutiner som sikrer, at spredeutstyret tilpasses, rengjøres og vedlikeholdes slik at det ikke oppstår fare for forurensning av vann. Kravet er forankret i forskrift om plantevernmidler.

Du skal:
• unngå å spre plantevernmidler nærmere enn 3 meter fra overflatevann og 50 meter fra drikkevannsbasseng; avstanden kan reduseres ved bruk av avdriftsreduserende dyser
• fortynne rester i sprøytetanken (helst minst 5 ganger) og sprøyte dem ut på allerede behandlet kultur
• sørge for at fylling og vasking av spredeutstyr og rengjøring av tomemballasje skjer på steder der vaskevannet ikke forurenser jord eller vann
• sikre at sprøyter solgt etter 1. januar 2001 med tankstørrelse over 600 liter er utstyrt med skylletank og skylledyse

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Bruk av plantevernmidler nær vann	Lovkrav
Tiltak som gir avdriftsreduksjon ved bruk av plantevernmidler	Lovkrav

1.5.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Kan du dokumentere at du oppfyller kravene til integrert plantevern, beskyttelse av vannmiljø og journalføring, og har du rutiner som sikrer at disse kravene etterleves?

For å oppfylle dette kravet må du følge de åtte prinsippene for integrert plantevern, gjennomføre tiltak som reduserer risikoen for vannforurensning, og føre plantevernjournal i tre deler:

1. journal for integrert plantevern,
2. journal for vannbeskyttelse,
3. sprøytejournal.

Kravet er forankret i forskrift om plantevernmidler.

Informasjon

Når du bruker plantevernmidler, skal du føre plantevernjournal som består av tre deler:

Del 1 – Journal for integrert plantevern:
Her beskriver du hvilke prinsipper du har fulgt. Hvis du har brukt kjemiske midler, skal du angi hvilke alternativer du vurderte først og begrunne valget.

Del 2 – Journal for vannbeskyttelse:
Her beskriver du tiltak for å redusere risikoen for vannforurensning, for eksempel buffersoner, dysevalg eller vaskeplasser.

Del 3 – Sprøytejournal:
Her skal du registrere:
– hvilke skifter og kulturer som er sprøytet
– hvilke skadegjørere som er bakgrunnen for tiltaket
– hvilke preparater og doser som er brukt
– hvem som har utført sprøytingen
– dato for sprøyting

Sprøytejournalen skal oppbevares i minst 3 år.

Ansvar:
Du er ansvarlig for at plantevernjournal føres, også når andre utfører sprøytingen. Journalen skal vise hvilket område midlene er brukt på.

Omfang:
Journalplikt gjelder også ved bruk av beisemidler til settepotet, nyttedyr, mikroorganismer, planteekstrakter og plantevernmidler (inkl. godkjente basisstoffer) som brukes i økologisk landbruk.

Støtteverktøy:
NLR og NIBIO har utviklet kulturspesifikke veiledere som viser hvordan de åtte prinsippene for integrert plantevern kan anvendes i ulike kulturer. Maler for plantevernjournal og veiledere er tilgjengelig via «Krav»-lenken."

§ Krav

Mal for plantevernjournal NLR	Informasjon
Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Veileder om avdriftsreduksjon	Lovkrav
Kulturspesifikke veiledere NIBIO	Informasjon

1.5.5

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Oppbevares plantevernmidler avlåst, tydelig merket og i samsvar med kravene på etiketten, og er det etablert rutiner for korrekt oppbevaring?

For å oppfylle dette kravet må du oppbevare plantevernmidler på en måte som tilfredsstiller kravene i forskrift om plantevernmidler, og ha rutiner som sikrer riktig oppbevaring.

Slik oppbevarer du plantevernmidler riktig:
• følg oppbevaringskravene som står på etiketten (f.eks. «lagres frostfritt»)
• oppbevar midlene i et tett og avlåst skap eller rom, tydelig merket med giftmerke og ordet «GIFT»
• hold skapet/rommet rent og sørg for god ventilasjon når preparatene krever det
• oppbevar kun plantevernmidler og eventuelt andre kjemikalier (inkl. flytende gjødselblandinger) i dette rommet/skapet
• oppbevar åpne pakninger i en lukket og tett beholder

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Veileder til regelverk om plantevernmidler	Informasjon

1.5.6

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Setter du opp advarselsplakater i samsvar med Mattilsynets mal når arealer som er åpne for allmenn ferdsel behandles med plantevernmidler, og har du rutiner som sikrer at dette alltid blir gjort?

For å oppfylle dette kravet må du informere offentligheten når plantevernmidler brukes på arealer som er åpne for allmenn ferdsel. Dette innebærer å sette opp advarselsplakater og å informere aktører med særskilte interesser. Kravet er forankret i forskrift om plantevernmidler.

Plakater:
• merk arealet med plakater i samsvar med Mattilsynets mal
• merk også veier og stier som leder inn i området
• plakatene skal stå i minst 7 dager og fjernes senest 3 uker etter sprøyting, med mindre etiketten angir annen frist

Aktører med særskilt interesse:
Birøktere, reineiere, beiteberettigede og andre som kan bli berørt, skal varsles i god tid før sprøyting.

Mal for plakater finnes på Mattilsynets nettsider.

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet Advarselsplakat plantevern	Lovkrav

1.5.7

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Er spredeutstyret funksjonstestet i henhold til krav?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Åkersprøyte, tåkesprøyte, jordbærbommer og spredeutstyr med total bomlengde på over tre meter skal testes hvert 3. år
- Spredeutstyr i veksthus skal testet hvert 5. år.
- Ryggbåret og håndtholdt spredeutstyr er unntatt krav til vanlig funksjonstest, men skal egentestes.
- Spredeutstyr med krav til funksjonstest skal ha påsatt gyldig registreringsmerke, dette gjelder også fabrikknytt utstyr.

Ihht forskrift om plantevernmidler.

Informasjon
Alle som eier eller bruker spredeutstyr for plantevernmidler, er ansvarlige for at utstyret er funksjonstestet og har registreringsmerke.

Spredeutstyret du bruker på gården, må oppfylle visse tekniske krav, og alle deler og komponenter skal være fri for lekkasjer. Dette skal du som produsent kontrollere i forkant av hver sesong. Dette skal i tillegg kontrolleres i en ekstern funksjonstest. Funksjonstest av åkersprøyte skal gjøres hvert 3. år.

Les mer om funksjonstesting av spredeutstyr på Mattilsynets nettside (lenke i "Krav").

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Veileder til funksjonstesting av spredeutstyr	Lovkrav

1.5.8

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Overholder du behandlingsfristene for plantevernmidler, og har du rutiner som sikrer at innhøstingsdato dokumenteres når dette er påkrevd?

For å oppfylle dette kravet må du kjenne til behandlingsfristene for alle kjemiske plantevernmidler du bruker, og sikre at disse fristene overholdes i praksis. Du skal dokumentere tidspunkt for innhøsting slik at det kan vises at behandlingsfristene er fulgt. På beitearealer gjelder behandlingsfristen fra tidspunktet for behandling til dyrene slippes på beite. Kravet er forankret i plantevernforskriften.

Informasjon

Behandlingsfristen er den minstetiden som må gå mellom siste gang et plantevernmiddel brukes og tidspunktet for innhøsting. Formålet er å sikre at rester av plantevernmidlene brytes ned til et trygt nivå før produktet høstes eller før dyr får tilgang til arealet. Behandlingsfristen varierer mellom preparater, og du finner alltid gjeldende frist på etiketten for det enkelte produkt.

§ Krav

Plantevernforskriften	Lovkrav

1.6 MELDEPLIKTIG UGRESS OG PLANTESKADEGJØRERE

1.6.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Følger du opplysningsplikten for meldepliktige skadegjørere og floghavre, og har du rutiner som sikrer at funn meldes i tråd med regelverket?

For å oppfylle dette kravet må du følge opplysningsplikten for meldepliktige skadegjørere og floghavre. Du skal melde fra til kommunen dersom du har kjennskap til eller mistanke om floghavre på eiendommen. Meldingen skal inneholde planteprøve og registreringsskjema som kommunen sender videre til Kimen Såvarelaboratoriet AS for diagnostisering.
Ved mistanke om andre meldepliktige skadegjørere skal du melde fra til Mattilsynet gjennom deres skjematjeneste. Aktuelle skadegjørere er listet i vedlegg 1 og 2 til forskrift om plantehelse.
Meldeplikten gjelder både jord du eier og jord du leier.

Kravet er forankret i forskrift om plantehelse.

Informasjon:
Eksempler på meldepliktige skadegjørere:
– potetkreft
– potetråtenematode
– stengelnematode
– hvit PCN (potetcystenematode)

§ Krav

Forskrift om plantehelse	Lovkrav
Floghavreforskrift	Lovkrav
Registreringsskjema ved funn av floghavre	Informasjon
Mattilsynets veileder og skjematjeneste	Informasjon

1.6.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Opplyser du den du leier jord av, eller leier bort til, dersom du finner meldepliktige skadegjørere eller floghavre, og har du rutiner som sikrer at dette alltid blir gjort?

For å oppfylle dette kravet må du opplyse samarbeidspartnere dersom du finner meldepliktige skadegjørere eller floghavre. Dersom du leier bort jord, skal du også informere om tidligere funn av floghavre. Hvilke skadegjørere som er meldepliktige, fremgår av vedlegg 1 og 2 til forskrift om plantehelse. Kravet er forankret i forskrift om plantehelse og forskrift om floghavre.

Informasjon:
Ved maskinsamarbeid mellom en smittet og en ikke-smittet driftsenhet kan påvisning av en meldepliktig skadegjører medføre at begge påføres restriksjoner. Dersom du leier bort jord, er det særlig viktig å informere om tidligere funn av floghavre, ettersom frø kan overleve i inntil ni år i jorda.

§ Krav

Forskrift om plantehelse	Lovkrav

1.6.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner for å bekjempe og hindre spredning av floghavre?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Gode rutiner for rengjøring av maskiner, lager og utstyr.
- Årlig kontroll på all dyrket jord unntatt flerårig eng.
- Riktig destruering av floghavre
- Holde et 20 meter bredt belte inntil naboeiendom, veier og åpne vannveier **helt fritt** for frøbærende floghavreplanter. Tilsvarende plikt gjelder for arealer som er utsatt for flom.

Dette i henhold til forskrift om floghavre.

Informasjon
Det er viktig å jobbe for å hindre spredning og redusere mengden av skadegjørere som floghavre. Bruk av samme redskaper på flere gårder er en av de vanligste årsakene til at floghavre sprer seg. Vekstskifte og riktig bruk av plantevern kan være viktige tiltak.

§ Krav

Forskrift om plantehelse	Lovkrav
Forskrift om floghavre	Lovkrav

1.6.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du kontrollert om du har hønsehirse, og eventuelt bekjempet den, og har du rutiner som sikrer at dette følges opp årlig?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Sørge for aktiv bekjempelse hvis du oppdager ugraset. Se informasjon og kravliste.

Bekjempelse av hønsehirse omfattes ikke av egen forskrift, men omtales blant annet i forskrift om såvarer og forskrift om regionale miljøprogram.

Informasjon
Hønsehirse (Echinochloa crus-galli) er et ugras som sprer seg raskt, og som kan etablere seg i de fleste kulturer. Tidligere fantes hønsehirse bare i kystområdene; men nå finnes den også lenger innover i landet

Slik bekjemper du hønsehirse
Pass på at kulturen har gode vekstbetingelser, det gir vekstene et godt grunnlag for å konkurrere mot hønsehirsen. Det er viktig at bekjempelsen gjøres helt ut i radkulturene. Vi ser ofte god bekjempelse inne i åkeren, mens det fortsatt vokser hønsehirse i kanten.

§ Krav

Forskrift om såvarer	Lovkrav
Informasjon hønsehirse NLR	Informasjon

1.7 LAGRING AV DRIFTSMIDLER, PUNKTUTSLIPP OG AVFALLSHÅNDTERING

1.7.1 Lagrer du innkjøpt mineralgjødsel på en sikker måte?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- Lagringsmåte som hindrer at gjødsla kan komme på avveie
- Lagringsmåte som verner liv, helse, miljø og materielle verdier mot uhell og ulykker.
- Kravene til oppbevaring av mineralgjødsel er strenge. Les mer under *informasjon.*

Ihht. *forskrift om utgangsstoffer for eksplosiver § 14*.

Informasjon
Ifølge hovedregelen skal gjødsla oppbevares utilgjengelig for uvedkommende og være forsvarlig innelåst eller inngjerdet. Hvis risikoen tilsier det, kan det også være nødvendig med kameraovervåking, vakthold, alarm eller ekstra innbruddssikring. I tillegg skal du ha oversikt over hvem som har adgang til gjødsellageret.

Mulig unntak for gjødsel med 16 til 28 prosent nitrogen
For mange bønder kan det være vanskelig å oppfylle de strenge kravene. Du kan derfor få unntak fra hovedregelen dersom det er uforholdsmessig vanskelig for deg å lagre gjødsla slik regelen krever. Forutsetningen er at nitrogenandelen i gjødsla ikke overstiger 28 prosent.

I så fall skal du oppbevare gjødsla på én av følgende måter:

- under daglig oppsyn på et område som er skjermet fra offentlig vei, og som ikke er lett synlig eller tilgjengelig for uvedkommende
- under jevnlig oppsyn avlåst i en egnet bygning uten tilgang for uvedkommende
- under jevnlig oppsyn på et avlåst område som ikke er lett tilgjengelig for uvedkommende
- under jevnlig oppsyn i en annen egnet låsbar innretning som ikke er lett tilgjengelig for uvedkommende

Ingen unntak for gjødsel som inneholder over 28 prosent nitrogen
For mineralgjødsel som inneholder over 28 prosent nitrogen (N) fra ammoniumnitrat (NH4NO3) gjøres ingen unntak fra hovedregelen.

Hva innebærer daglig tilsyn?
Daglig tilsyn vil si at personer som er tilknyttet virksomheten, oppholder seg i nærheten av lageret og hver dag ser at alt er i orden.

Hva innebærer «jevnlig tilsyn»?
Å ha jevnlig oppsyn med gjødsellageret innebærer å kontrollere det minst en gang i uka. Hvor hyppig du bør kontrollere lageret, henger sammen med hvor raskt du vil kunne oppdage om gjødsel er på avveie.

Du behøver ikke å stå for det jevnlige tilsyn selv. Det kan også utføres av andre dersom det er mest hensiktsmessig. Dokumenter det skriftlig dersom du har en avtale med noen som utfører oppsynet for deg.

Hva er «en egnet bygning»?
Med dette menes en bygning som ivaretar både sikkerhet og sikring på en god nok måte.

Hva er «en annen egnet låsbar innretning»?
Det kan for eksempel være en låsbar presenning av robust materiale.

Varsle KRIPOS ved tyveri eller svinn

Det er viktig at tyveri eller svinn blir oppdaget så tidlig som mulig, og at du raskt varsler om slikt til KRIPOS på telefon 23 20 8010 eller **tips.kripos.no.**

Har du kjøpt gjødsel sammen med andre?
Hvis dere er flere som kjøper gjødsel sammen, må dere opplyse til selgeren hvem som skal ha tilgang til gjødsla. Hvis ikke dere gjør dette, plikter den som står for innkjøpet, å registrere seg i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) sin database over forhandlere av mineralgjødsel.

§ Krav

Forskrift om håndtering av utgangsstoffer for eksplosiver	Lovkrav
Lagring av gjødsel med høyt innhold av ammoniumnitrat - DSB	Informasjon

1.7.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Lagres grovfôri rundballer, eller siloanlegg slik at det ikke oppstår fare for avrenning og/eller forurensing?

FOR Å OPPFYLLE DETTE KRAVET MÅ DU:

- lagre grovfôr slik at lagringen ikke medfører avrenning eller forurensning
- samle opp og lagre silopressaft slik at den ikke forurenser jord, grunnvann eller vannforekomster
- ikke lagre rundballer på flomutsatte områder
- ikke plassere rundballer eller annet lagret fôr så nær vannforekomster at det kan føre til forurensning
- sørge for at lagringsplassen er egnet slik at eventuell avrenning ikke når vannforekomster eller dreneringssystemer

INFORMASJON

Rundballer og annet fôr med tilsvarende begrenset avrenning kan lagres direkte på bakken. Lagringsplassen bør velges ut fra terrengforhold, avrenningsveier, flomfare og nærhet til vannforekomster.

Ved lagring i siloanlegg skal silopressaft samles opp og håndteres slik at det ikke oppstår forurensning.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.7.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du en avfallshåndteringsplan for din gård?

For å oppfylle dette kravet, må du ha en plan som inneholder:

- Hvordan ulike typer avfall oppbevares/håndteres (farlig avfall, produksjonsavfall, inkludert landbruksplast, og organisk avfall).
- Hvor du leverer ulike typer avfall.
- Mal til avfallsplan finnes under "kravliste".

Informasjon
En avfallshåndteringsplan hjelper deg med å holde oversikt over ulike typer avfall fra ditt gårdsbruk. Mål med planen er å redusere mengde avfall, og øker graden av gjenbruk og resirkulering.

Merk at planen også skal inkludere organisk avfall, og hvordan du hindrer avrenning til vann og skade på ville dyr.

Hva er farlig avfall og hva er produksjonsavfall?
Farlig avfall er avfall som er skadelig for mennesker, dyr og miljø. Alle som oppbevarer, transporterer eller håndterer farlig avfall, skal treffe nødvendige tiltak for å unngå skade på mennesker, dyr og miljø.

Eksempler på farlig avfall er:

- rester av plantevernmiddel, eller ikke godkjente midler
- oljerester
- spillolje
- malings- og lakkrester
- elektrisk og elektronisk avfall
- bly- eller nikkelkadmiumholdige batterier
- ikke rengjort tomemballasje

Eksempler på produksjonsavfall er:

- landbruksplast (bl.a. rundballeplast)
- metall
- papir
- papp
- bildekk og traktordekk
- bygg- og anleggsavfall
- organisk avfall fra gårdsdriften

Hvordan behandle farlig avfall
Farlig avfall skal ikke blandes sammen med annet avfall. Ulike typer farlig avfall skal heller ikke blandes sammen dersom det kan skade miljøet eller gjøre det vanskelig å håndtere avfallet videre på en god måte.

Emballasje som du har rengjort i tråd med veiledningen på etiketten, kan du levere sammen med annet avfall. Rester av biologiske preparater skal destrueres slik det er beskrevet på etiketten.

Har du mer enn 1 kilo farlig avfall i året?
I så fall skal du levere det til et godkjent mottak minst én gang per år. Enkelte steder kan man få en avtale om henting av farlig avfall.

Lever alltid farlig avfall til et godkjent mottak.

Hvordan behandle produksjonsavfall
Det er forbudt å brenne produksjonsavfall åpent eller i småovner.
Produksjonsavfall skal ikke virke skjemmende eller være til skade for miljøet.

Hvis du har etterlatt, tømt eller oppbevart produksjonsavfall slik at det kan virke skjemmende eller være til skade for miljøet, kan kommunen gi deg pålegg om å fjerne det, rydde det opp innen en viss frist eller dekke rimelige utgifter til fjerning eller opprydding av avfallet.

Landbruksplast skal leveres til godkjent mottak.

Håndterer du organisk avfall slik at det ikke kan forurense vann eller skade ville dyr?
Det er ikke lovlig å deponere organisk avfall fra produksjon (overskudd, produksjonsrester med mer). Kompost- eller lagerplasser for organisk avfall bør skjermes mot overflatevann og plasseres slik at mulig sigevann ikke når vannforekomster. Det er ikke tillatt å samle avfall fra gårdsdrifta eller husholdningen i gårdsfyllinger. Avfallet vil tiltrekke seg ville dyr, og kan være til stor skade for dem.

Komposterer du avfall fra andre husholdninger eller gårdsbruk?
I så fall må du ha tillatelse fra statsforvalteren. For å få det må du oppfylle bestemte krav til kompostplassen og komposteringsprosessen. Kravene skal sikre at anlegget ikke fører til hygieniske ulemper eller miljøskade. Kompostplassen må ha støpt bunn og i noen tilfeller også en enkel takløsning. I tillegg stilles det krav til hvordan overflatevann og sigevann skal håndteres.

Produserer du mer enn ett tonn kompost i året?
Hvis du årlig produserer mer enn ett tonn tørrstoff kompost og denne brukes på arealer hvor det dyrkes vekster for salg, må du registrere komposten hos Mattilsynet.

Komposterer du slakteriavfall, animalsk industriavfall eller kasserte varepartier?
Da må du få komposteringsanlegget ditt godkjent av Mattilsynet.

Regler for brenning av avfall
Kommunen kan legge ned lokalt forbud mot åpen brenning av halmstubb på jordet og bråtebrenning (treavfall, kvist og gras). På arealer der det blir gitt tilskudd til endret jordarbeiding, kan det være et vilkår at halmen ikke brennes om høsten. Det er forbudt å brenne oppsamlet halm og fôrrester.

Landbrukskontoret har oversikt over lokale bestemmelser.

§ Krav

Avfallsplan-Noteringsskjema	Informasjon
Forurensningsloven	Lovkrav
Avfallsforskriften	Lovkrav
Veileder - avfallsdeklarering	Informasjon
Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav

1.8 SKADEGJØRERE I HUSDYRROM, LAGER, SORTERINGS- OG FOREDLINGSROM

1.8.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Jobber du systematisk med overvåking og bekjemping av skadedyr som kan gå ut over mattryggheten?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Drive systematisk forebyggende arbeid mot skadegjørere
- Dokumentere forekomst av skadedyr som kan påvirke tryggheten til råvarer, eventuelt smitte til dyr.
- Drive skadedyrbekjempelse slik at fôrvarer produseres, bearbeides, pakkes, lagres og transporteres under hensiktsmessige hygieniske forhold.
- Ha en plan for hvordan du raskt og effektivt kan gjøre tiltak dersom problemene med skadedyr øker og det er fare for mattrygghet eller spredning av smittsom sykdom til dyreholdet ditt.

Informasjon
Fôrforskriften setter krav til at foretak skal, så langt det er mulig, hindre at dyr og skadedyr forårsaker farlig forurensing.

Skadedyr er dyr som kan ødelegge gjenstander og næringsmidler, spre smitte samt gi fysiske og psykiske plager hos mennesker og husdyr. Gnagere (mus og rotter) og kakerlakker er eksempler på vanlige skadedyr i landbruket.

Samle alt i en egen perm – eller registrer det online
Opprett en egen perm eller lagre elektronisk der du dokumenterer hva du gjør for å bekjempe skadedyr. Dokumentasjonen skal blant annet inneholde

- eget kursbevis eller kontrakten med skadedyrfirmaet
- rapporter over kontrollbesøk fra skadedyrfirmaet
- Ved eget ansvar for skadedyrbekjempelse: Dokumentasjon på regelmessig egenkontroll av åtestasjoner samt at tiltak er gjennomført ved mye bespisning/aktivitet av skadedyr.
- kart med oversikt over åtestasjoner på gården
- Hvis skadedyrfirmaet du bruker, tilbyr en løsning for å registrere den samme dokumentasjonen på nettet, kan du velge det istedenfor.

Dette bør du gjøre for å forhindre og bekjempe skadedyr

- Se alltid etter spor av skadedyr på vernerunder.
- Sett opp lysfeller i områder der insekter er et problem.
- Sikre veksthus, lager og pakkerier mot fugler dersom forurensning fra fugler er et problem.
- Sørg for at avløp og sluker har gitter for å forhindre at skadedyr kan trenge seg inn.
- Sørg for at det ikke er gliper mellom karmer og dører, og at alle porter slutter tett, slik at skadedyr ikke kan trenge seg inn.
- Hvis du har en avfallscontainer stående utendørs, skal den være låsbar. Sikre området rundt mot skadedyr og hold det rent og fritt for organisk materiale.

Hvorfor er dette viktig?
Skadedyr kan føre med seg en rekke smittestoffer. De kan overføre smitte til matvarer og mellom dyrehold. På denne måten utgjør de både en fare for mattrygghet og for dyrehelse.

Dersom du får skadedyrproblemer som kan gå utover mattryggheten, og som du ikke klarer å løse med ordinære bekjempelsestiltak, skal du registrere og iverksette tiltak som raskt og effektivt sikrer mattryggheten og fjerner andre utfordringer skadedyr medfører.

§ Krav

Næringsmiddelhygieneforskriften	Lovkrav
Forskrift om fôrhygiene	Lovkrav

1.8.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Dersom du benytter skadedyrmidler, kan du dokumentere hvilke skadedyrmidler som brukes, og hvor de er plassert?

For å oppfylla dette kravet må du:

- dokumentere hvilke skadedyrmidler som brukes
- dokumentere hvor skadedyrmidlene er plassert
- holde oversikten oppdatert dersom plassering eller bruk endres

Dokumentasjonen skal vise:

- navn på skadedyrmiddelet
- plassering av åtestasjoner, feller eller andre utleggingspunkter
- plasseringen markert på kart, skisse eller annen oversikt som gjør det mulig å finne igjen utleggingspunktene

Informasjon

- Bruker du skadedyrmidler merket med «kun for godkjente skadedyrbekjempere og andre personer med særskilt autorisasjon», må du ha nødvendig autorisasjon for å bruke middelet.
- Benytter du et godkjent skadedyrfirma, skal firmaet kunne levere oversikt over hvilke midler som er brukt og hvor disse er plassert.

§ Krav

Forskrift om skadedyrsbekjempelse	Lovkrav
Informasjon fra Mattilsynet	Informasjon

1.9 KULTURMINNER, KULTURLANDSKAP OG BIOLOGISK MANGFOLD - REGIONALE OG LOKALE MILJØBESTEMMELSER

1.9.1 Har du merket av kulturminner og andre verdifulle kulturlandskapselementer på skiftekartet for gården?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- Merke og beskrive aktuelle kulturminner på kart.

Informasjon
På NIBIOs gårdskart finnes oversikt over ulike biotoper, rødlistede arter og naturvernområder på gården. Dette finner du på denne måten: www.gardskart.nibio.no --> Andre kartlag --> Kulturminner

Du kan også merke av i fysiske og/eller andre digitale kart, eller i systemer som CropPlan.

Snakk gjerne med ditt lokale landbrukskontor om viktige kulturminner på din eiendom eller eiendommer du disponerer.

§ Krav

Kulturminneloven	Lovkrav
Gårdskart NIBIO	Informasjon

1.9.2

Har du tilstrekkelig vegetasjonssone mot vassdrag med årssikker vannføring på minimum 2 meter , som du ikke jordarbeider?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- sette igjen en vegetasjonssone på minst 2 meter mot vassdrag med en årssikker vannføring, målt horisontalt ved normal vannføring.
- Denne vegetasjonssonen kan ikke jordarbeides.
- Kravet gjelder ikke mot kanaler som brukes på profilerte arealer; de regnes da som en del av profileringen.

Informasjon
I forskrift om produksjonstilskudd § 4 fjerde ledd står det:
*Tilskuddet skal avkortes dersom jordbruksarealet ikke har vegetasjonssone på **minst to meter mot vassdrag med årssikker vannføring**, målt horisontalt fra vassdragets normalvannstand. Vegetasjonssonen kan ikke jordarbeides*.

I vannressursloven er **årssikker vannføring** definert som: "vannføring som ved middeltemperatur over frysepunktet ikke tørker ut av naturlige årsaker oftere enn hvert tiende år i gjennomsnitt"

§ Krav

Forskrift om produksjonstilskudd	Lovkrav

1.9.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutiner som sikrer at tiltak som kan påvirke kulturminner, kulturlandskap eller biologisk mangfold alltid gjennomføres i dialog med kommunen?

For å oppfylle dette kravet må du ha rutiner som sikrer at tiltak som kan påvirke kulturminner, kulturlandskap eller biologisk mangfold gjennomføres i dialog med kommunen. Kontakt det lokale landbrukskontoret dersom du er usikker på om et tiltak krever avklaring.

Informasjon

Eksempler på tiltak som skal avklares med kommunen:
• planering av jordbruksarealer
• nydyrking
• bygging eller ombygging av landbruksvei
• sprøyting av kantvegetasjon eller åkerholmer utenfor en godkjent skjøtselsplan
• fjerning av åkerholmer, steingjerder eller rydningsrøyser
• oppdyrking eller fjerning av ferdselsårer
• lukking av vassdrag eller kanalisering
• lukking av åpne grøfter
• oppdyrking av skogsbryn, kantsoner eller andre restarealer mot innmark

Planering, nydyrking og veibygging:
Slike tiltak krever en plan som er godkjent av kommunen før arbeidene kan starte. En forenklet søknad med kart skal sendes inn på forhånd.

Plantevernmidler:
Plantevernmidler skal ikke brukes i kantsoner eller åkerholmer med mindre det inngår i en godkjent skjøtselsplan. Dette krever forhåndstillatelse fra kommunen. Plantevernmidler skal brukes slik at de ikke når grunnvann eller vassdrag.

Formål:
Regelverket for planering, nydyrking og landbruksveier skal sikre gode agronomiske løsninger samtidig som viktige miljøverdier — biologisk mangfold, kulturminner, friluftsliv og landskapsbilde — tas vare på."

§ Krav

Forurensningsforskriften	Lovkrav
Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier	Lovkrav
Jordlova	Lovkrav

1.9.4 Dersom det finnes fredede kulturminner på gården, ivaretar du disse med en tilhørende sikringssone?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- Innhente nødvendig tillatelse hvis du skal iverksette tiltak som kan skade eller ødelegge fredede kulturminner.
- Fysisk fredede kulturminner skal ha sikringssone på 5 meter for inngrep.
- Fredede bygninger vedlikeholdes på en forsvarlig måte.

Informasjon

- *Ikke gjør noe uten tillatelse*

Du må ikke sette i gang tiltak som kan skade eller ødelegge fredede kulturminner, uten å ha innhentet tillatelse på forhånd. Det er ikke tillatt å grave ut, flytte, forandre, dekke til, skjule eller på annen måte skjemme fredede kulturminner.

- *Samme bruk som tidligere er tillatt*

Marka over et fredet kulturminne kan fortsatt brukes til beite eller innmark dersom den har vært brukt til dette tidligere, og dersom kulturminnemyndighetene(1) ikke bestemmer noe annet. Du kan pløye og bearbeide jorda til samme dybde som tidligere.

- *Minst 5 meter sikringssone*

Alle fysiske fredede kulturminner skal være omgitt av en sikringssone for vern mot inngrep. Sikringssonen skal være minst 5 meter bred regnet fra kulturminnets synlige eller kjente ytterkant.

- *Fredede bygninger*

Å ivareta fredede bygninger innebærer å ta vare på dem og vedlikeholde dem på en forsvarlig måte.

(1) Regional kulturminneforvaltning, dvs. kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen og Sametingets miljø- og kulturvernavdeling.

§ Krav

Kulturminneloven	Lovkrav

1.10 SMITTEFOREBYGGING VED KJØP AV BRUKT UTSTYR FRA UTLANDET

1.10.1

Har du rutiner som sikrer at brukt utstyr kjøpt fra utlandet er rengjort og desinfisert før forsendelse til Norge, og at dette dokumenteres?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du ha rutiner som sikrer at brukt utstyr kjøpt fra utlandet rengjøres og eventuelt desinfiseres både før forsendelse til Norge og etter ankomst, og at all rengjøring og desinfeksjon dokumenteres med godkjente metoder og midler. Utstyret skal deretter stå tørt i minst 14 dager før det tas i bruk.

Hvorfor er dette viktig?

Brukt utstyr som har vært i kontakt med jord, dyr eller husdyrgjødsel i andre land kan spre alvorlige dyresykdommer og planteskadegjørere, som afrikansk svinepest, munn- og klauvsjuke, potetcystenematode og blåtunge. Dette gjelder blant annet jordarbeidings- og høsteutstyr, innredning, gulv, melkeutstyr, fôringsutstyr og gjødselhåndteringsutstyr.

Krav til rutiner og dokumentasjon

Dine rutiner må sikre at:
• brukt utstyr kjøpt fra utlandet er rengjort og eventuelt desinfisert før forsendelse, og at dette dokumenteres
• du gjentar vask og eventuell desinfeksjon etter mottak i Norge
• utstyret står tørt i minst 14 dager etter vask før bruk
• all vask og desinfeksjon er utført med anerkjente metoder og godkjente desinfeksjonsmidler
• dokumentasjon/sunnhetssertifikat følger med leveransen

Disse rutinene reduserer risikoen for sykdoms- og skadegjørerspredning ved import av brukt utstyr.

§ Krav

Forskrift om forbud mot innførsel av dyr og smitteførende gjenstander	Lovkrav

1.11 ET KLIMAVENNLIG LANDBRUK

1.11.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du en plan for vedlikehold og fornyelse av hydrotekniske anlegg?

For å oppfylle dette kravet må du:

- ha vurdert tilstanden på hydrotekniske anlegg som har betydning for drenering og vannhåndtering på foretaket
- ha en plan for nødvendig vedlikehold eller fornying der det er behov for dette
- oppdatere planen dersom behov eller forhold endres

Planen kan være enkel, men skal vise:

- hvilke hydrotekniske anlegg som er vurdert
- eventuelle behov for vedlikehold eller fornying
- planlagte tiltak dersom det er behov for oppfølging

Informasjon
Hydrotekniske anlegg omfatter blant annet grøfter, kummer, stikkrenner, avskjæringsgrøfter og andre tiltak som har betydning for drenering og håndtering av vann på arealene.

Godt vedlikeholdte og fungerende hydrotekniske anlegg bidrar til bedre drenering, reduserer risikoen for avrenning og kan gi bedre plantevekst og mer stabile avlinger.

§ Krav

Informasjon fra Nibio om grøfting	Informasjon
Forskift om tilskudd til drenering av jordbruksjord	Lovkrav

1.11.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Følger du lokale/regionale bestemmelser om jordarbeiding eller andre miljøkrav?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Følge lokale bestemmelser gitt av statsforvalter knyttet til jordarbeiding eller andre miljøtiltak.
- Ditt lokale landbrukskontor har oversikt over hvilke krav som gjelder for din eiendom.

Ihht Jordlova.

Informasjon
Dersom jorda på en landbrukseiendom som du disponerer, ligger i et område med erosjonsfare og innenfor nedbørsfeltet til et sårbart vassdrag eller kystområde, kan statsforvalteren bestemme at du må følge bestemte jordarbeidingsrutiner eller gjennomføre liknende tiltak.

Et eksempel er å etablere grasdekte vannveier eller vegetasjonssoner. Et annet er 40/60 regelen i Viken som omfatter pløying. Statsforvalteren kan fastsette tiltakene i forskrift eller som enkeltvedtak.

§ Krav

Jordlova	Lovkrav

1.11.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Dersom kommunen har gitt særskilte miljøbestemmelser av betydning for drifta, følger du disse?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Holde deg oppdatert på lokale bestemmelser
- Følge de aktuelle bestemmelsene for din gård.

Informasjon
I områder med spesielle miljøproblemer, for eksempel at drikkevannskilder er forurenset eller står i fare for å bli det, kan kommunen fastsette lokale bestemmelser. Spør kommunen hvis du lurer på om det finnes lokale miljøbestemmelser knyttet til jordbruksdrift.

Eksempler på lokale bestemmelser er

- kommunal forskrift om forbud mot bakkeplanering
- kommunal forskrift om avgrensning av spredeperiode for husdyrgjødsel
- kommunal forskrift om forbud mot åpen brenning og brenning av avfall i småovner

§ Krav

Forskrift om organisk gjødsel	Lovkrav

1.11.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du vurdert foretakets viktigste kilder til klimagassutslipp og relevante tiltak for å redusere utslippene? Se veileder for eksempler.

For å oppfylle dette kravet må du:

- vurdere foretakets viktigste kilder til klimagassutslipp
- vurdere relevante tiltak for å redusere utslippene
- ha en enkel dokumentert vurdering av utslippskilder og aktuelle tiltak

Vurderingen kan være enkel, men skal vise:

- hvilke utslippskilder som er vurdert
- hvilke tiltak som er vurdert
- hvilke tiltak som er aktuelle for foretaket

Informasjon
De største kildene til klimagassutslipp fra landbruket er:

- Dårlig drenert jord
- Metanutslipp fra drøvtyggere
- Spredning av mineral- og husdyrgjødsel
- Forbrenning av fossil olje og gass til oppvarming
- Bruk av diesel

Du kan vurdere å ta i bruk klimakalkulator og/eller klimarådgivning fra NLR, Tine, eller andre rådgivningsapparat.

I tråd med Landbrukets Klimaplan spiller hver enkelt bonde en nøkkelrolle for å oppnå lavere utslipp fra landbrukssektoren. Satsingsområdene er:

- Klimakalkulator og klimarådgivning
- Avl og friskere husdyr
- Klimavennlig fôring
- Ny klimateknologi
- Fossilfri maskinpark
- Fossilfri oppvarming
- Husdyrgjødsel i biogassanlegg
- Jorda som karbonlager og arealbruk
- Biokull og fangvekster

Hver enkelt kjenner sin gård og produksjon best, og kan selv vurdere tiltak for å bedre agronomi og redusere klimautslipp. Se "kravliste" for mer informasjon om utslipp og tiltak.

§ Krav

Klimarådgivning NLR	Informasjon
Landbrukets Klimaplan	Informasjon
Klimaselskapet	Informasjon
Klimatiltak i landbruket	Informasjon